

Stanowisko

Zarządu Śląskiego Związku Gmin i Powiatów z dnia 12 stycznia 2018 r .

w sprawie: **systemowych działań w zakresie ochrony powietrza**

Prowadzone dotychczas działania zmierzające do ograniczenia wysokiego zanieczyszczenia powietrza w Polsce (najwyższego w Europie w świetle danych Światowej Organizacji Zdrowia) okazały się jedynie w niewielkim stopniu skuteczne. Konieczne jest zastosowanie całościowego, systemowego podejścia oraz radykalnych kroków. Zwracamy się w związku z tym do Rządu oraz Parlamentu o pilne przyjęcie na poziomie krajowym rozwiązań systemowych, które pozwolą na skuteczną walkę ze smogiem, głównie poprzez wprowadzenie zakazu sprzedaży określonych rodzajów szkodliwych paliw oraz regulacji dot. odpowiedniej jakości kotłów. W szczególności konieczne jest uchwalenie jednoznacznego zakazu wprowadzania do obrotu mułów, flotokoncentratów, węgla brunatnego oraz węgla kamiennego o wysokiej zawartości wilgoci, siarki i popiołu (z uwzględnieniem parametrów spalania w sektorze komunalno-bytowym).

Wprowadzone rozwiązania systemowe powinny stanowić element kompleksowego, narodowego programu zwalczania zjawiska tzw. niskiej emisji. Program ten powinien być również uzupełniony o rozwiązania prawne o charakterze fiskalnym, zachęcające mieszkańców do wymiany źródeł ogrzewania. Wskazane jest w szczególności obniżenie VAT-u lub akcyzy na paliwa (takie jak gaz, tzw. błękitne paliwo produkowane z węgla lub inne ekologiczne paliwa), co mogłoby zachęcać mieszkańców do ich wykorzystania. Niezbędne jest również jasne określenie łatwego w realizacji sposobu kontroli oraz nieuchronnej kary w przypadku braku stosowania przyjętych norm prawnych. Zaangażowanie finansowe samorządów oraz realizowane przez nie działania edukacyjno-informacyjne powinny być prowadzone równoległe z wdrożeniem odpowiednich mechanizmów prawnych i finansowych na poziomie krajowym i regionalnym. Z uwagi na powyższe wnosimy o pilne sfinalizowanie prac nad projektem ustawy o zmianie ustawy o systemie monitorowania i kontrolowania jakości paliw.

Uzyskiwanie realnych efektów w niwelowaniu negatywnych skutków smogu znacząco utrudnia samorządom lokalnym brak precyzyjnych kompetencji kontrolnych w zakresie instalacji grzewczych czy uprawnień służb kominiarskich i straży miejskich, jak również brak adekwatnego do powagi sytuacji wsparcia finansowego ze strony Państwa, które byłoby kierowane do szerszej grupy obywateli (zwłaszcza tych, których dotyczy zjawisko ubóstwa energetycznego). Należy wyrazić nadzieję, że do zredukowania ww. problemu przyczynią się z jednej strony Program dla Śląska, będący projektem strategicznym Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (w jego ramach przedsięwzięcie kluczowe pn. „*Ograniczenie niskiej emisji*” oraz przedsięwzięcie horyzontalne pn. „*Catching-up regions*”), a z drugiej strony rządowy program pn. „*Czyste Powietrze*”, biorąc pod uwagę wysoki priorytet nadany jakości powietrza w expose Premiera M. Morawieckiego. W obu tych zakresach pożądane byłoby pilne poinformowanie samorządów lokalnych o możliwościach i warunkach pozyskania wsparcia z Programu „*Czyste Powietrze*” (w tym uruchomienie strony internetowej przedstawiającej aktualny stan prac nad każdym z punktów Programu).

Konieczne jest również umożliwienie przedstawicielom samorządów lokalnych udziału w pracach prowadzonych w ramach Doraźnego Zespołu Problemowego ds. Jakości Powietrza przy Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. Spełnienie ww. warunków pozwoliłoby w perspektywie krótszej niż dekada skutecznie zmodernizować małą i średnią infrastrukturę grzewczą w Polsce, a tym samym w zauważalny sposób zredukować tzw. niską emisję. W załączniku numer 1 do niniejszego stanowiska Zarząd Związku przedstawia dziesięć postulatów legislacyjnych i dotyczących instrumentów finansowych w zakresie ochrony powietrza.

1. Wprowadzenie **narzędzi do kształtowania lokalnej polityki i gospodarki energetycznej**: W trakcie niezbędnego opracowywania bilansu energetycznego gminy nie jest możliwe pozyskanie szczegółowych informacji o zużyciu energii czy gazu na cele grzewcze i inne w poszczególnych budynkach. Otrzymywane informacje są określane dla osłony bilansowej całej gminy, co jest niewystarczające. Na tej podstawie nie jest możliwa dokładna ewidencja istniejących systemów grzewczych w gminie. Bazy takie istnieją i posiadają je dostawcy energii / gazu, ale nie są skłonni udostępnić danych w nich zawartych, zasłaniając się kwestią wrażliwości informacji handlowej. Pełne dane dla celów statystycznych gminy mogą pozyskać tylko z własnych miejskich przedsiębiorstw energetyki cieplnej. Nie jest też możliwe przeprowadzenie kompletnej inwentaryzacji w gminie, ponieważ mieszkańcy nie są zobligowani żadnymi przepisami prawa do udzielenia informacji oraz podawania prawdziwych danych. Gdyby jednak taka inwentaryzacja przez gminy została przeprowadzona, to po pierwsze byłaby o wiele droższa niż pozyskanie danych z baz dystrybutorów sieciowych nośników energetycznych, po wtóre dane te byłyby istotnie niepewne, a po trzecie inwentaryzacja ta miałaby charakter jednorazowy (bez możliwości sprawnego weryfikowania zmian w przyszłości).
2. Wprowadzenie **standardów emisji zanieczyszczeń dla małych i średnich urządzeń grzewczych na paliwa stałe**, które byłyby kontrolowane na kominie / czopuchu każdej instalacji grzewczej o mocy od 3kW do 1MW w warunkach rzeczywistych: Proponujemy uregulować poziom emisji pyłu i tlenku węgla - dwóch kluczowych parametrów mierzalnych w warunkach pozaprzemysłowych i świadczących o jakości procesu spalania (podobnie jak to funkcjonuje w prawie niemieckim dla małych i średnich urządzeń grzewczych).
3. Wprowadzenie **obowiązku podłączania się do istniejących sieci ciepłowniczych w centrach miast**: Obecnie występują sytuacje, w których w przykładowym budynku część lokali jest ucieplwniona, a część dalej jest ogrzewana paliwami stałymi. Prowadzi to do marnotrawienia środków i kosztownej infrastruktury w miastach oraz do nadmiernej emisji w strefach gęsto zurbanizowanych. Obecne brzmienie art. 96 ustawy - Prawo ochrony środowiska nie pozwala na wprowadzenie takiego obowiązku, a ustawa - Prawo budowlane preferuje jedynie wysokoefektywne sieci ciepłownicze (obsługiwane przez produkcję ciepła w kogeneracji lub z OZE). Z tego powodu (na gruncie prawa budowlanego) system ogrzewania z typowej ciepłowni lokalnej, niewykorzystującej nierealnych poziomów produkcji ciepła w kogeneracji lub z OZE (takie ciepłownie stanowią ok. 95% wszystkich ciepłowni działających w Polsce), ale wyposażonej w układy odsiarczania i odpylania spalin, aktualnie przegrywa z indywidualnym systemem grzewczym na paliwo stałe. Wynika to z uzyskiwania gorszych wskaźników efektywności energetycznej, związanych ze stratami energii w sieci ciepłowniczej, co jednak z uwagi na niższe emisje do powietrza jest niezrozumiałe.

4. Nadanie **dodatkowych uprawnień i obowiązków służbom kominiarskim**, które prowadziłyby cyklicznie kontrole małych i średnich urzędów na paliwa stałe: Konieczne jest również utworzenie jednej, centralnej bazy informacji dot. przeprowadzonych kontroli. Do takiej bazy powinny mieć dostęp służby kominiarskie, wybrani pracownicy urzędów gmin, urzędów marszałkowskich oraz Krajowego Ośrodka Bilansowania i Zarządzania Emisjami (KOBiZE).
5. Nałożenie na obywateli obowiązku poddawania się **cyklicznym kontrolom prowadzonym przez służby kominiarskie** (np. co 2 lata) w zakresie spełniania standardów emisyjnych przez użytkowane przez nich instalacje grzewcze na paliwa stałe (wzorem cyklicznego obowiązku kontroli standardów emisyjnych pojazdów oraz prawodawstwa niemieckiego).
6. Wyeliminowanie z obrotu detalicznego **odpadowych paliw węglowych** (tj. flotokoncentratów i mułów). W tym celu konieczne jest rozszerzenie uprawnień policji i straży miejskich w zakresie kontroli na miejscu składów opałowych.
7. Opracowanie i przyjęcie aktem prawa krajowego referencyjnej **metodyki wykrywania nielegalnego spalania odpadów** w indywidualnych paleniskach grzewczych: Opracowanie tej metodyki mogłoby bazować na wypracowanych - na zlecenie Marszałka Województwa Śląskiego - rozwiązaniach, z nadaniem jej atrybutów pełnej referencyjności (z zachowaniem dostosowania do specyfiki woj. śląskiego).
8. Rozszerzenie **uprawnień mandatowych straży miejskich** w zakresie kontroli spełniania obowiązku, wynikającego z uchwał przyjętych przez sejmiki wojewódzkie w trybie art. 96 ustawy - Prawo ochrony środowiska.
9. Utworzenie **krajowych mechanizmów wsparcia dotacyjnego**, prostych i dostępnych dla każdego obywatela, które doprowadzą do wykluczenia pozaklasowych urzędów grzewczych na paliwo stałe (mechanizmy te mogą obejmować modernizację ciepłą budynku): Takie rozwiązanie mogłoby funkcjonować równolegle z indywidualnymi programami prowadzonymi już przez samorządy, co doprowadziłoby do lawinowego wzrostu ilości modernizowanych systemów grzewczych, a w konsekwencji do szybszej poprawy stanu powietrza.

Warto pamiętać, że program typu „Region” (stanowiący nowy program, zastępujący „Kawkę,” „Prosumenta” i „Rysia”) opiera się wyłącznie na środkach pożyczkowych, po które nie chcą sięgać wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej (prościej i taniej jest operować własnymi środkami niż pożyczkowymi). Dlatego też postuluje się wprowadzenie mechanizmów dotacyjnych.
10. Uruchomienie specjalnego **rządowego programu wsparcia** dla najuboższych celem zniwelowania ubóstwa energetycznego przy przechodzeniu na droższe i czystsze nośniki energii.